

ARCHIEVEN: VERZAMELWOEDE, BEWAARZUCHT EN HUNKERING NAAR OPENHEID
[MET VOORBEELDEN ONTLEEND AAN WERK/LEVEN VAN
TIP MARUGG, COLA DEBROT EN K.W. ELHORST]

dr. Aart G. Broek
voordracht bij gelegenheid van

DE DAG VAN HET CARAÏBISCH FAMILIEARCHIEF
Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV), Leiden

in Theater aan het Spui, Den Haag
zondag 7 juni 2009

De presentatie van het verzameld werk van de literair auteur Tip Marugg (Curaçao 1923 – 2006) vond plaats op 29 januari 2009 in het theater van de Openbare Bibliotheek van Amsterdam. Onder de titel *De hemel is van korte duur* zijn zijn romans, gedichten, boekbesprekingen en ander mengelwerk bijeengebracht.¹ Bij die gelegenheid sprak onder andere de Nederlandse schrijver Jan Brokken – die jaren op Curaçao woonde en Marugg ook de nodige malen had bezocht – een persoonlijk en literair gekleurde rede uit. Aan Brokkens herinneringen ontleen ik het volgende citaat.

‘Wanneer [Marugg] me over Otrobanda [oud stadsdeel van Willemstad, ten westen van de St. Annabaai; agb] vertelde, veranderde zijn toon in jongensachtig. Hij werd grappig, opgewekt, geestdriftig, hij kreeg iets tomeloos. Ik keek dan ook uit naar het boek waarover hij me vertelde, een mythische, door een leguaan vertelde roman waarin het vroegere Otrobanda zou herrijzen. Het is in zekere zin tekenend voor de ondergangsthematiek waarvan zijn hele werk doordrenkt is, dat die roman nooit is verschenen. Hij liet me aanzetten tot dat boek zien, een dikke stapel papier, maar in het nu verschenen verzameld werk komen slechts twee fragmenten voor, één over een leguaan en één over Otrobanda, en die zijn kort. Dat ligt zeker niet aan de samenstellers, ik ken Aart Broek en Wim Rutgers persoonlijk, ik ken hun inzet, toewijding, ijver; geen snipper papier dat het handschrift van Tip verried zal aan hun aandacht ontsnapt zijn. We mogen aannemen dat Tip het onvoltooide manuscript heeft vernietigd, of althans grote delen daarvan. Ik vind dat doodzonde maar ook buitengewoon consequent.’²

Brokken is te complimenteuz geweest voor ons, de samenstellers van Maruggs verzameld werk. Het streelt ons, dat spreekt, om geprezen te worden om inzet, toewijding en ijver, maar ik moet toch onderkennen dat, in tegenstelling tot Brokkens overtuiging, er wel degelijk papier dat de hand van Tip verraadt, aan onze aandacht is ontsnapt. Die stukken betreffen in ieder geval bijdragen die Marugg als freelance

¹ Tip Marugg, *De hemel is van korte duur; Verzameld werk 1945-1995* (Amsterdam: de Bezige Bij); zie appendix 1 voor detaillering van de inhoud aan de hand van mijn voordracht bij de betreffende presentatie.

² Voor de hele verhandeling, zie: www.janbrokken.nl ; een iets bewerkte versie verscheen eveneens in: *Trouw*, 31 januari 2009.

journalist schreef voor de lokale kranten *La Prensa* (8 juli en 24 december 1949, 13 juni 1960) en *De Morgenster* (21 juli 1950).³

De jaargangen van de betreffende periodieken zijn niet compleet bewaard gebleven, soms ontbreken een of enkele dagen, maar soms ook weken, zelfs maanden. Zodoende ontsnapten stukken van Marugg aan ons. Deze bijdragen van Marugg zijn, zo blijkt, toch nog bewaard gebleven als 'krantenknipsels'. Ten tijde van de redactie van Maruggs verzameld werk lagen deze knipsels nog verborgen in dozen met honderden krantenknipsels en losse nummers van kranten. Ooit over vele, vele jaren verzameld door een particulier en uiteindelijk aan de Openbare Bibliotheek geschonken. Recentelijk, bij het eerste ordenen en toegankelijk maken van de inhoud van de dozen, kwamen deze stukken naar boven. Net te laat om nog te worden meegenomen in het verzameld werk *De hemel is van korte duur*.

Voor onderzoek – bijvoorbeeld ten behoeve van de samenstelling van het verzameld werk van een auteur als Marugg - kunnen wij niet zonder de menselijke verzamelwoede noch zonder de bereidheid om het resultaat van die 'drift' onder te brengen in archieven. Niet minder van belang voor onderzoek is de toestemming om het archiefmateriaal in ieder geval *toegankelijk* te maken voor onderzoek en de toestemming om in principe *vrij gebruik* te maken van het beschikbare materiaal, zij het met inachtneming van regulier acceptabele beperkingen.

Zonder deze opstelling om al het persoonlijk- en familiemateriaal beschikbaar te stellen en vrij te laten gebruiken, zou de vuistdikke biografie van de Antilliaanse jurist, arts, bestuurder, gouverneur en literair auteur Nicolas (Cola) Debrot (Bonaire, 1902 – 1981) nooit zijn verschenen. De biograaf van Debrot, de hoogleraar Jaap Oversteegen, stelt dit nadrukkelijk in het voorwoord tot de biografie.⁴

'Het moet voor [de vrouw van Cola Debrot] Estelle niet gemakkelijk geweest zijn om te blijven aanvaarden dat iemand anders, al was het dan een vriend, binnendrong in het domein waar haar intiemste ervaringen zich hebben afgespeeld. Dat heeft haar echter niet belet, mij de ruimst denkbare hulp te geven en mijn werk met aandacht te blijven volgen. Van haar contractuele recht om in te grijpen in mijn tekst als daartoe om redenen van privacy aanleiding zou zijn (de pendant van de door haarzelf aangegane verplichting om mij bij het verwerven van informatie volle medewerking te verlenen), heeft zij nooit gebruik gemaakt. Als zij bij haar zorgvuldige lectuur van de eerste versie van het boek vaststelde dat een feit, gebeurtenis of persoonlijke relatie niet geheel correct of zelfs onjuist weergegeven was, verschaftte zij mij de gegevens die tot een juist beeld konden bijdragen. [...] Dankbaarheid is voor mijn gevoelens een te zwak woord: zonder Estelle zou ik maar enkele van de hoofdstukken van dit boek hebben kunnen schrijven en er is haast geen bladzijde in te vinden waaruit zij helemaal weg te denken is – evenwel zonder dat zij haar eigen voorstelling van zaken aan mij opgedrongen heeft.'

Dit is een voorbeeldige opstelling – van zowel de weduwe van Debrot als van de biograaf - die minder uitzonderlijk is dan soms wordt verondersteld. Hoewel een

³ Zie appendix 2 voor teksten van Marugg die sindsdien werden achterhaald; met dank aan mevrouw Enid Hollander, namens de erven Marugg, en aan Lucille Berry-Haseth.

⁴ De biografie, uitgegeven in Amsterdam door Meulenhoff in 1994, bestaat uit twee delen; deel 1: *In het schuim van grauwe wolken; Het leven van Cola Debrot tot 1948*. Deel 2: *Gemunt op wederkeer; Het leven van Cola Debrot na 1948*. Het citaat staat in deel I op p. 10.

dergelijke opstelling, dat spreekt, geen garantie voor succes is, is het wel een absolute *voorwaarde* om tot verrassende prestaties te kunnen komen. Debrot's biografie is in dezen zeker een voorbeeld.⁵

Een recent en daverend proefstuk uit een bredere Caribische context illustreert dit in nog sterkere mate. De biografie die Patrick French onlangs van de Nobelprijswinnaar V.S. Naipaul presenteerde, is een prachtige verrassing. *The world is what it is; The authorized biography of V.S. Naipaul* (Londen: Picador, 2008) is in alle opzichten 'fenomenaal' te noemen, niet in de laatste plaats door het materiaal waarover French kon beschikken en door de openhartigheid die kon worden betracht.⁶

'His notebooks, correspondence, handwritten manuscripts, financial papers, recordings, photographs, press cuttings and journals (and those of his first wife, Pat, which he had never read) had in 1993 been sold to the University of Tulsa in Oklahoma, [...]. The archive ran to more than 50,000 pieces of paper. I told V.S. Naipaul that I would only want to write a biography if I could use material at Tulsa that was closed to public access, and quote from it freely. [...] There was silence; then some months later a letter of acceptance came, [...] Naipaul has stuck scrupulously to our agreement; I have had no direction or restriction from him. He had the opportunity to read the completed manuscript, but requested no changes.'

Zoals gezegd, dit is geen garantie maar wel degelijk een uiterst belangrijke voorwaarde gebleken voor 'a landmark in biography', zoals de uitgever met alle recht op de omslag van de eerste, hard cover, editie aankondigde. Naipaul was zelf decennialang genadeloos vrijmoedig in zijn oordeel geweest, uiteindelijk verwachtte hij van zijn biograaf niet anders en bood hem dan ook die mogelijkheid: 'The lives of writers are a legitimate subject of inquiry; and the truth should not be skimmed.' Naipaul heeft zich aan deze eis om niet op de waarheid te 'beknibbelen' gehouden – niet in zijn werk maar dus ook niet in zijn biografie en, zo blijkt, inzake uiterst pijnlijke aangelegenheden.

Verzamelwoede, bewaarzucht en een hunkeren naar openheid zijn de peilers van archieven maar bovenal de voorwaarden om tot nieuwe prestaties te komen. Hier moet zeker niet alleen gedacht worden aan de samenstelling van het verzameld werk van literaire auteurs of het schrijven van de biografie van grootheden. De peilers van archieven zijn onontbeerlijk voor welke aangelegenheid je ook aan een verantwoorde geschiedschrijving wilt onderwerpen: die van de politie van de eilanden bijvoorbeeld – een detail uit die geschiedenis ter illustratie.

Op 17 juli 1922 kwam het in de haven van Willemstad tot een ernstige uitbarsting van geweld.⁷ Havenarbeiders, geconfronteerd met een verlaging van hun

⁵ Een voorbeeldige openheid als Estelle Debrot heeft betracht, is, dat spreekt, geen waterdichte garantie dat ook alles, in dit geval, aan teksten van de auteur beschikbaar komt. Oversteegen was ook een van de redacteurs van het verzameld werk van Debrot, waaraan Estelle eveneens alle mogelijke medewerking verleende. Een vertaling van een van de bekendste verhalen van Cola, bevond zich blijkbaar niet in het archief en werd niet opgemerkt, zie appendix 3.

⁶ *The world is what it is; The authorized biography of V.S. Naipaul*. Londen: Picador, 2008; de Nederlandse vertaling van de biografie verscheen in 2009 bij Atlas, Amsterdam.

⁷ Voor een beschrijving van het verloop van de gebeurtenissen, zie R.A. Römer, *Een volk op weg / Un pueblo na kaminda*. Zutphen: de Walburg Pers, 1979, pp. 64-8; zie ook P. Paul, *Korps politie Nederlandse Antillen 1949-1959*. Willemstad, Curaçao: KPNA. pp. 38-42.

uurloon, trokken op naar de kantoren van de werkgevers, i.c. Red D. Line (S.E.L. Maduro & Sons) en de Koninklijke West Indische Maildienst (K.W.I.M.). De arbeiders – provisorisch georganiseerd in de Bootwerkersbond – stuitten op een cordon van politieagenten, onder leiding van de Commandant van de Brigade Maréchaussee, J. Appel, terwijl in de loop van de middag ook een inspecteur en een brigadier in het korps aanwezig waren. De overmacht van de arbeiders, gewapend met slagwapens, dreef aanvankelijk de politiemacht uiteen. Het garnizoen werd te hulp geroepen ter assistentie van de politie. De orde werd hersteld, maar niet nadat de rellen vier doden en negentien (zwaar) gewonden hadden veroorzaakt.

Een beschrijving van de gewelddadigheden in de middag wordt gegeven door het Curaçaose periodiek *Voz di Pueblo* (28 juli 1922).

“’s Middag tegen drie uur was er veel volk in de Breedestraat van Otrabanda op de been en gaf de [Procureur]-Generaal [mr. J.B. Gorsira] aan Inspecteur [K.W.] Elhorst order om met politie daarheen te gaan om het volk te verspreiden. Toen genoemde Inspecteur met een brigadier [Vis] daar kwam, werd hij door een troep van zes man aangevallen; zij grepen onmiddellijk zijn revolvertasch beet, zoodat hij zijn revolver niet kon trekken. De brigadier, die naast hem stond, beval de menschen den Inspecteur los te laten; toen aan dat bevel niet werd voldaan, schoot hij een kogel door de hand van den aanrander. Toen de man ook toen nog niet wilde loslaten, schoot hij een tweede kogel af, die door het been van den aanrander ging. Toen kreeg ook de Inspecteur gelegenheid zijn revolver te trekken. Zelfs toen nog vielen twee mannen de politie aan en moest weer geschoten worden. Een kogel trof een der mannen in de buik, terwijl een andere kogel ongelukkigerwijs in een huis aan de overzijde van de straat terecht kwam, waardoor een vrouw levensgevaarlijk verwond werd.’

De gebeurtenissen worden hier geciteerd uit voornoemde krant in het Nederlandse *Koloniaal Weekblad* van 31 augustus 1922 (KIT, Amsterdam, Archief de Gaay Fortman, map 64). Die krant geeft onder meer als commentaar mee: “Wij kunnen niet nalaten, afgaande ook op hetgeen wij uit particuliere bron hoorden, den nieuwen inspecteur [Elhorst] hulde te brengen voor zijn optreden, dat zooveel tot demping van het oproer moet hebben bijgedragen.”

Elhorst zelf was alles behalve te spreken over het reilen en zeilen in het politiekorps, wat wij weten uit zijn correspondentie met mr. B. F. de Gaay Fortman, die enkele jaren rechter in de Antillen was en die na terugkomst in Nederland zijn levenlang bleef volgen wat er op allerhande terrein plaatsvond op de eilanden en in het Haagse beleid ten aanzien van de eilandelijke kolonie in de West. In een lange brief van Elhorst aan De Gaay Fortman klaagt Elhorst - waar het pogingen tot reorganisatie van de politie betreft - over “de volkomen tegenwerking van den Procureur-generaal [mr. J.B. Gorsira], die zich zijn eenmaal ingenomen hoog verheven standpunt (Hoofd van politie) niet laat ontnemen.”⁸ Bovenal heeft de Inspecteur moeite met het enigszins stroomlijnen van het ontwikkelingsniveau en de vaardigheden van de politieagenten. Het lukt hem echter wel om de havenpolitie af te schaffen, “omdat het haventje met één oogopslag is te overzien”. Een vooruitziende blik kan Elhorst hier echter niet worden toegeschreven, daar het ‘haventje’ binnen tien jaar een wereldhaven van belang zal blijken. Zijn inspanningen om de

⁸ Brief van Elhorst aan De Gaay Fortman, dd. 5 mei 1923, KIT, Amsterdam, Archief de Gaay Fortman, doos 2

havenpolitie af te schaffen is echter ingegeven door de feitelijke werkzaamheden van de politieagenten in die dienst. Zijn brief geeft een intrigerende inkijk.

“De talrijke politieagenten die aan boord van de schepen werden gezonden, deden daar geen politiediensten, maar traden aldaar op als wachtsman of kruier, ten voordele van rederijen en ten nadele van het algemeen politietoezicht, gouvernement en Ned[erlandsche] Regering, (tegen eene belachelijke niet te controleren vergoeding.)

Het geheele politiepersoneel, dat goede vrienden met kok en Hofmeester was, genoot van giften en gaven der booten, welke gaven natuurlijk onttrokken werden aan magazijn of provisiekamer der booten. Dat een dergelijke bedelarij en fooien geverij ook van winkeliers of chaphouders [= kleine winkelhouders] enz. niet bevordelijk kan zijn aan een goede discipline en prestige is duidelijk maar men zag er niets in want de een keek het van den andere af en de meerdere gaf het voorbeeld.

Zoolang het corps in zijn geheel niet gezuiverd wordt kan er van eene goede politie geen sprake zijn – immers verloren gezag wordt nimmer herwonnen, en de agent krijgt geen prestige zoolang de Procureur-generaal dit alleen voor zich zelf opeischt.

Deze autoriteit van Curaçaosche bloede heeft hier een groote aanhang en een groote familie die zich vertakt tot in de grootste villa's en kleinste huisjes, en zoolang het openbaar ministerie dus vertegenwoordigd wordt door een dergelijke Cur[acaosche] autoriteit, kan er geen sprake van zijn, dat hier ooit volgens wet en verordening wordt opgetreden, volgens Nederlandsche wetsbegrippen.

Er bestaan hier dan ook geen wetten en verordeningen voor het politiepersoneel, want de Procureur-[G]eneraal is de wet.”

De kritiek op het functioneren van het politieapparaat in de jaren twintig van de vorige eeuw werd eveneens in officiële rapporten neergelegd, mede naar aanleiding van de 'havenstaking'. De heftigheid waarmee deze door Nederland uitgezonden Inspecteur uithaalt naar wat hij meent te moeten constateren, behoort echter persoonlijke correspondentie toe. Die werd gelukkigerwijs bewaard. De oud-rechter gooide niets weg en vergaarde zodoende over de jaren duizenden brieven en kaarten en folders en aankondigingen en krantenknipsels enzovoorts, waar wij nu ons voordeel meedoen voor onder meer de geschiedenis van de politie. Het Nederlandse wantrouwen dat uit dit schrijven van Elhorst spreekt, is heden ten dage weer volop aanwezig – dit laat zich bij het volgen van de huidige ontwikkelingen in Koninkrijksverband wel aanwijzen – en blijkt een terugkerend element in de politiegeschiedenis.

De ervaringen van de stakers, van de procureur-generaal en van de politieagenten die Elhorst zo kritiseert, zijn niet zonder meer op te roepen uit archiefmateriaal. Vooralsnog niet. Aanhoudende verzamelwoede, bewaarzucht en hunkering naar openheid zal er voor moeten zorgen dat hierin verandering komt.

presentatie:
Tip Marugg, *De hemel is van korte duur; Verzameld werk 1945-1995*.
(Amsterdam: de Bezige Bij, 2009)
Amsterdam, Openbare Bibliotheek Amsterdam,
29 januari 2009, 19.30 – 22.00
GEEN VERZAMELD WERK ZONDER VERZAMELWOEDE
Aart G. Broek

Tip Marugg was enkele jaren een bijzonder gelukkig man, toen hij - midden jaren '80 - afwisselend werkte aan zijn roman *De morgen loeit weer aan* en aan zijn *Un principio pa un dikshonario erótico*. Voor elk van de manuscripten had hij een aparte werkplek in zijn huis. De roman verscheen in 1988. De 'aanzet tot een erotisch woordenboek' werd in 1992 gepubliceerd, maar was toen al geruime tijd gereed.

Het kleine Papiamentstalige woordenboek – ca. 100 bladzijden groot - is niet terug te vinden in het *Verzameld werk* dat vanavond wordt gepresenteerd. De mogelijkheid om het op te nemen, is wel overwogen. Een 'aanzet' tot de vertaling van de woorden onder de letter A werd gemaakt in samenwerking met Lucille Berry-Haseth. Hoe gelukkig Marugg ook geweest mag zijn met het werken aan de uitgebreide verzameling woorden en uitdrukking die op de een of andere wijze gerelateerd zijn aan seksualiteit, het is voor Lucille en mij ondoenlijk gebleken om daar een enigszins lezenswaardige tekst van te maken in het Nederlands. Een woordenlijst is geen gedichtencyclus. De schat aan kennis die in de woordenlijst ligt opgeslagen zal te gelegener tijd in, bijvoorbeeld, een woordenboek Papiaments – Nederlands moeten worden opgenomen.

Het manuscript van het woordenboek – een typoscript met veel wijzigingen van allerlei aard in pen en potlood – werd ruim tien jaar geleden, in samenspraak met Marugg, ondergebracht in het Nationaal Archief van de Nederlandse Antillen, in Willemstad, Curaçao. Er zijn geen openbare archieven op het eiland of hier in Nederland, die verder nog manuscripten van Marugg bewaren. In het traject dat Wim Rutgers en ik aflegden om het *Verzameld werk* te verzorgen, bleken wél enkele familieleden en vrienden niet gepubliceerde teksten te bezitten. Naast brieven betreft het ongepubliceerde gedichten.

De familie heeft tot leidraad dat ongepubliceerde literaire teksten, zoals die gedichten aan vrienden, gepubliceerd mogen worden, wanneer Marugg die bewust deelde met derden. Gedichten die Marugg, per brief of kaart, speciaal schreef en stuurde naar Cola Debrot, Jos de Roo en Alex Reinders zijn dan nu ook te vinden in het *Verzameld Werk*. Nog een voorbeeld. Marugg publiceerde de nodige Papiamentse gedichten in lokale periodieken. Hij hertaalde een tiental gedichten zelf in het Nederlands voor Enid Hollander, een familielid van hem. Zij bewaarde die collectie. Voor lezers die het Papiaments niet machtig zijn, hebben wij nu een prachtige, Nederlandstalige toegang tot Maruggs Papiamentse poëzie. 'Uit de eerste hand,' zo mogen we wel stellen. Marugg deelde dit Nederlandse werk en nu is het dan ook terug te vinden in het *Verzameld werk*. (Ook de oorspronkelijk Papiamentse gedichten staan in het *Verzameld werk*: om te verleiden misschien nog eens nader kennis te nemen van de moedertaal van Marugg.)

Wat Marugg niet deelde en in eigen portefeuille hield, kan naar de overtuiging van de familie niet zonder meer gepubliceerd worden. Anderzijds is het de betrokkenen ook duidelijk, dat wat nog rest in portefeuille niet zonder meer verbrand mag worden – anders had Marugg dat wel al gedaan bij leven, zo mogen we met grote zekerheid stellen. Dan is een overheidsarchief de aangewezen plek om de nalatenschap in onder te brengen, te bewaren en om - al dan niet met beperkingen van enigerlei aard - de nalatenschap te gelegener tijd toegankelijk te maken.

U krijgt nu wat zicht op wat wij bijeenbrachten onder de noemer van 'verzameld werk'. Geen woordenboek dat ooit werd gepubliceerd, maar wel gedichten en hertalingen die Marugg deelde met vrienden en familie, hoewel deze niet eerder werden gepubliceerd. We scherpen dat beeld van de verzameling nog wat verder aan.

Kakkerlakken en *komehein* (witte mieren, termieten), uitgesproken ongunstige klimatologische omstandigheden en, lange tijd, een gemankeerde wetgeving zorgden ervoor dat periodieken verloren zijn gegaan, die wij wel graag hadden willen raadplegen. Curaçao kent een rijke geschiedenis aan kortstondig en langdurig verschenen kranten en bladen van uiteenlopend karakter. Hoewel er verrassend veel bewaard is gebleven in archieven op Curaçao maar ook hier in Nederland, moeten we toch constateren dat zelfs van de belangrijkste dagbladen tal van nummers – soms wekenlang – ontbreken, ook nog die van de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw! In die bladzijden van *La Prensa* die verdwenen staan enkele teksten van Marugg die zodoende ook verdwenen. We konden enkele (journalistieke ?) teksten in ieder geval nog niet op een andere plek – bijvoorbeeld als knipsel – achterhalen. Het meeste kon, zo mag worden benadrukt, wel degelijk worden achterhaald – juist ook omdat op het eiland er in bibliotheken al jarenlang met verve uitgebreide knipselarchieven worden aangelegd en bijgehouden, zoals in de privé Biblioteka S.A.L. 'Mongui' Maduro.

Het behoud van cultureel erfgoed vereist niet alleen de inspanning om kakkerlakken buiten het depot te houden, klimatologisch ideale omstandigheden te creëren en deugdelijke wetgeving op te bouwen, maar bovenal mensen die bereid zijn om 'materiaal' onder te brengen in archieven: brieven, foto's, manuscripten, notulen, officiële documenten, nieuwjaarswensen, dagboeken, passagebiljetten, kranten(knipsels), uitnodigingen, enzovoorts. Het is deze genegenheid van familie en vrienden om 'materiaal' niet alleen te bewaren maar vooral ook te delen, die het mogelijk maakt om culturele prestaties blijvend te koesteren. Het Verzameld werk van Marugg is zo'n tastbare koestering en dan ook nog een die het hele koninkrijk der Nederlanden in zich verknoopt.

Uit het voorgaande is u al duidelijk geworden, dat het speurwerk naar de nalatenschap van Marugg nog steeds gediend is van nieuwe aanwinsten in archieven: het niet achterhaalde krantenartikel ligt misschien wel bij u in een map, of mogelijk stuurde Marugg nog meer kwatrijnen en gedichten aan bekenden van hem. Aarzel niet, de beheerders van gespecialiseerde archieven en bibliotheken hier en op Curaçao en Aruba ontvangen u – en vooral het materiaal dat u aandraagt – met open armen. Denkt u aan het al genoemde Archivo Nashonal en de Mongui Maduro Bibliotheek, maar ook Aruba heeft een dergelijk archief en bibliotheek, en hier in Nederland moet u denken aan het Letterkundig Museum, maar vooral ook aan het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde. Dit laatstgenoemde instituut, dat is gevestigd in Leiden en onderdeel uitmaakt van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, is dit jaar gestart met een intensieve campagne om materiaal over en uit 'de West' te bemachtigen, zodoende veilig te stellen. Het doet allerlei handreikingen om uw 'verzamelwoede' in goede banen te leiden (richting het archief, dat spreekt).

Kortom, de koestering van het cultureel erfgoed in het koninkrijk der Nederlanden kan niet zonder ieders verzamelwoede.

appendix 2.

EEN KUNSTENARES SPREEKT OVER DANSKUNST LEZING VAN MEVR. ESTELLE DEBROT IN HET CULTUURCENTRUM

Tip Marugg

In het kader van een serie lezingen welke door de Volksuniversiteit worden gegeven en waarvan de eerste op 30 juni jl. door de Amerikaanse kunstschilderes miss Helen Frank werd gehouden, gaf mevr. Estelle Debrot gisteravond voor een klein doch aandachtig gehoor een korte, interessante uitleg over het dansen als kunstvorm. Interessant omdat wij hier op Curaçao slechts hoogst zelden de kans krijgen om de dans als kunstuiting van nabij gade te slaan en er daarom zo weinig van af weten.

Zij begon haar causerie met verschillende danssoorten en hun ontstaan te bespreken en ging daarbij terug tot de Indische, vooral Hindoedanskunst, die haar oorsprong vindt in een van de oudste culturen der wereld. Vervolgens gaf zij een uitweiding over ons hedendaags ballet, waarbij een van haar leerlingen het publiek enige standen en bewegingen demonstreerde.

Achtereenvolgens besprak zij de verschillende kostuums en de veranderingen die zij in de loop der jaren hebben ondergaan. Hierbij maakte zij gebruik van een bord met enkele tekening van Miss Helen Frank. Sprekend over de techniek van het ballet liet zij een waarschuwend woord horen. De technische verrichting van deze dans kan slechts na jaren van nauwgezette studie worden verkregen, doch nooit of te nummer mag de techniek de overhand nemen en doel worden, zoals helaas zo vaak gebeurt.

Mevr. Debrot besloot haar leerrijke voordracht met de verschillende balletscholen en de grote dansers die deze hebben voortgebracht stuk voor stuk onder de loep te nemen.

Op dinsdag 14 juli as. houdt zij haar tweede lezing over 'Dancing as an Art', welke door de vertoning van enkele balletopnamen op de film zal worden opgeluisterd.

La Prensa, 8 juli 1949.

KERSTMIS

Tip Marugg

De vredesboodschap die dit woord insluit heeft door de eeuwen heen het hart van de mensen ontroerd. Jaar in jaar uit hebben zij op deze avond, op dit Christelijk vredesfeest bij uitnemendheid, zich gericht tot het Kind dat vlees was geworden en de beloften had vervuld.

'Geef ons Uw Vrede,' hebben zij gesmeekt, edoch: O, verwilderde wereld met Uw vrede wonden!, nog vóór de zoete klank van dit eenvoudig gebed over de wereld kon galmen om aan te groeien tot een goddelijk gebed, dat in al zijn glorie door de hemelse galerijen zou weerklinken, hebben mensenhanden het opengescheurd en verminkt en doen wegsterven. Nog vóór het kon opstijgen uit de schaduw die over onze aarde ligt naar het licht van de hemelen werd het gesmoord.

Het is Kerstmis 1949, maar een wereld in verdeeldheid kan geen goed Kerstfeest vieren. Wie kan opgaan in een vredesfeest als zijn ziel in doodsangst verkeert?

Ongeloof en vertwijfeling vergiftigen de harten van duizenden en duizenden die zich nog voortslepen over de ruines van Wereldoorlog II. Maar reeds spreken anderen over Wereldoorlog III. Nóg zijn de bloedwolken van de oorlog niet geheel weggetrokken, en reeds heeft de nieuwe oorlog een naam. Nóg zijn er huisgezinnen die hun doden betreuren, en reeds prediken geestdriftige apostelen een nieuwe opstand. Nóg weerkaatsen zich de sombere kleuren van pijn en leed in zovele ogen, en reeds weerklinkt de uitroep: te wapen!

Wanneer wij de blik richten naar de wereld dan zien wij dat de mensen angstig van elkaar weglopen: in China bestrijden broeders elkaar; een schier onafwendbaar noodlot werpt zijn schaduwen uit over Zuidoost Azië; in Oost Europa vergooien hele volksmassa's zich aan dwazen en verliezen het mooiste dat zij bezaten; op het Zuid-Amerikaanse continent hongeren jonge volken naar rechtvaardigheid. Maar verwarren machtspolitiek en mooiklinkende woorden voor ware volksregering.

Ook in ons Koninkrijk heerst verdeeldheid en verwarring. Volken onder één kroon begrepen elkaar niet meer. Veel bitterheid kon worden bespaard, indien men de muur die onoverkomelijk leek eerder had afgebroken. Ook in de Nederlandse Antillen zien wij verdeeldheid. Verdeeldheid, omdat mannen in hun dorst naar macht het ene eiland van het andere vervreemden. Verdeeldheid, omdat ons eigen volk, dat op dit uur meer dan ooit in hechte samenwerking diende samen te gaan, verbrokkeld is door de politieke dwaalleer die eigen landskinderen verkondigen.

Het verstand schijnt beneveld en de symfonie van ons geordend leven wordt overstemd door de valse tonen van een nieuwe, moderne wereldorde. Er is moeheid in het hart van de mens. Hij ziet het Kind in de kribbe liggen, maar herinnert zich zijn eigen kinderjaren niet meer.

En toch, op Kerstnacht vallen hem de wapenen uit handen. Het geroep in het donker verstomt en de poorten van zijn ziel openen zich voor het licht van omhoog. Want één ding bewaren wij nog in ons hart: hoop. En op Kerstnacht beseffen wij de grote waarde van deze hoop.

Hoop, die de ontzettende kiem van waanzin kan doden; hoop, die de sluipwegen over de wereld kan afsluiten; hoop, als de vurige bron waaruit ons hart nieuwe krachten kan putten, zodat wij sterk en schoon een nieuw, hoog, edel levensdoel kunnen nastreven.

Hoop ook voor onze arme wereld: dat met verloop van tijd de arbeid van de Verenigde Naties vruchtbaar zal zijn en dat dit zal leiden tot een beter begrip tussen de volken op aarde; dat ook ons Koninkrijk een nieuwe voorspoedige toekomst tegemoet zal gaan nu de grootste verschillen op de rondetafelconferentie schijnen te zijn opgelost; dat ook wij hier op de Nederlandse Antillen elkaar beter zullen gaan begrijpen, teneinde sterk en verenigd te staan bij de politieke veranderingen die komen gaan en die deze sterkte en eenheid van ons zullen eisen.

Het is met deze hoop voor ogen, dat wij alle La Prensa- lezers een 'zalig Kerstmis toewensen.

La Prensa, 24 Dec. 1949.

Ingezonden; buiten verantwoordelijkheid van de redactie

VLAMMEND PROTEST⁹

En 't massamensje, dat ons wil doen geloven dat hij bij wijze van uitzondering niet bang is voor flaters, verschanst zich achter een Körsbärskärnadekking om zijn gal uit te spuwen. Men mocht eens ontdekken dat mijnheer Lutjebroek antipathiek stond tegenover mestvaalten!

Als Mijnheer – vergeeft u het ons – Körsbärskärna zich zo geruggensteund weet door de volgens hem zo gruwelijk bedrogen massa, waarom is hij dan zo bang voor het forum der publieke opinie?

Maar over ongeborneerde fraseologie gesproken, kunnen wij het hem niet vergeven dat hij van deze laffe rookwol der anonimiteit gebruik maakt om ter staving van zijn argumenten, die hij niet noemt, bepaalde uitdrukkingen bezigt die, omgezet in hun alledaagse versie, beter passen in de mond, zij gebruikt geen pen, van de eerste de beste 'Pundagastvrouw'. Ook wij gebruiken soms deze woorden, maar noemen onze naam, zodat anderen tenminste weten wat zij aan ons hebben en ons kunnen vermijden.

Dat mestvaalten, fecaliën, e.d. bepaalde geestelijke aandoeningen bij Körsbärskärna opwekken, is tenslotte 'n niet onbekende ziekte, waarbij tegenwoordig onze heren psychiaters de helpende hand kunnen bieden.

Het is Körsbärskärna's goed recht wanneer hij vindt dat de Rotterdamse schilders surreële kitschkunstenaren zijn; anderen worden ontroerd door vele doeken die thans de museumwand sieren. Dat Körsbärskärna de vele aspecten van de moderne kunst niet in hun juiste verhouding kan zien, willen wij hem vergeven, niet zijn vuige tirade, zonder zich grondig te hebben verdiept in wezen en achtergrond van de moderne kunst, zoals wel duidelijk uit zijn stuk valt op te maken.

Dit maakt elke polemiek met K. overbodig en ons stuk is dan ook enkel bedoeld als een vlammend protest. Men mocht ons eens ervan verdenken dat wij K. wilden bekeren en naar omlaag wilden slepen uit zijn hoge (levenloze) gelukzaligheid, die zich beschermd weet door eeuwenoude normen, waar moderne kettters nu aan knabbelen.

En de geachte redactie van *de Morgenster* willen wij verzekeren dat wij de vlag zullen uitsteken, indien wij ooit het geluk hebben om Miró in het Curaçaosch Museum geëxposeerd te zien. Maar wij houden ons hart vast. Het typisch Amerikaanse weekblad *Time* mocht eens bij wijze van hoffelijke beau geste dit ingezonden stukje uit *de Morgenster* overnemen!

Tip Marugg
de Morgenster, 21 Juli 1950.

⁹ Reactie op geanonimiseerde, ongunstig kritische bijdragen in de krant *de Morgenster*, i.c. 'In de krochten van de kunst' van Sven Riddarholm en 'In de grotten der kwasi-critiek' van Körsbärskärna, resp. 18 en 19 juli 1950 verschenen, n.a.v. een tentoonstelling van moderne schilders in het Curaçaosch Museum. Ook Chris J.H. Engels, initiatiefnemer van de tentoonstelling en curator van het museum, reageerde met een ingezonden stuk op 21 juli. Een spotprent van Douwe Nieuwenhuis bracht het geheel in beeld in *de Morgenster* van 25 juli; eveneens opgenomen in R. Nieuwenhuis (red.), *Schrijversprentenboek van de Nederlandse Antillen*. Amsterdam: de Bezige Bij, 1980, p. 13. [noot agb]

TIP MARUGG

Durante di e 'simán di boeki' cu recientemente a ser tení na nos isla, na diferente di e actonan tabatin e oportunidad pa nos familiarisá nos mes cu obranan di nos propio autor- y poetanan Antillano y tambe di algun escritor Ulandes. Aunque cu e simán dedicá na boeki aki ta tras di lomba, quizas ta di importancia hala atención di nos lectornan riba un hoben talento nobo na nos hermano país Surnam, kende den su promé colección di poemas cu a ser editá algun tempo pasá, ta muestra su mes un poeta hopi prometedor. Esaki ta Corly Verlooghen, kende a haci su debut den mundo literario cu e colección titulá *Kans op onweer*.¹⁰

Corly Verhooghen a nace na Paramaribo na año 1932 y durante di su estadía di mas cu cinco año na Ulanda (1954/59) a studia idioma y literatura Ulandes y periodismo. Ademas durante di e temporada ei el a biaha extensamente door di diferente paísnan Europeo. Na 1959 el a bolbe su país natal, unda actualmente e ta trahando como periodista.

Quizas e manera mas adecuado pa introducí e poeta nobo aki ta door di duna e mes palabra, esta traduciendo un di su poemanan, den e caso aki e verso cortico titula 'Mijn geheim' (Mi secreto):

[Dit is dan mijn geheim
als helderziende
voor de verdrukten
een pleidooi te houden
als dichter der moderne tijd
weigeren te sterven
aan het kruis der stilte.]

Esaki antó ta mi secreto
como wetadó di destino
sali na defensa
di esnan oprimí
como poeta di tempo moderno
nenga di muri
n'e cruz di silencio.

E verso aki, cu naturalmente ta perde di su vitalidad y balor door di e traducción, ta tipificá no solamente e estilo, sino tambe e estado espiritual y moral dje poeta aki, kende kier ta un servidor di realidad, un poeta cu ta hañé ta biba den un mundo materialista y cu ta deshogá su mes di un manera conciso y positive den e lenguaje di su generación.

Esaki ta e parti fuerte di Verlooghen y e colección ta contené diferente poema acabá e intacto, cu ta despertá un anhelo pa weta con e hoben aki lo sigui desarrollá como poeta. Pero na mes momento esaki tambe ta forma e peliger mas grandi pa su despliegue, pasobra e mester paga tino pa su moralización no dominá di mas y bira unicamente técnico y por lo tanto artificial. Si ritmo y selección di palabra ta e forma externo di un poema, esakinan só no ta basta pa haci poco palabra poní di tal y tal manera tras di otro automáticamente un poema. Esencial pa un verso ta e

¹⁰ Corly Verlooghen, *Kans op onweer; Gedichten*. Paramaribo (Suriname): drukkerij Srenang, 1960. [noot agb]

asociaciónnan cu e ta despertá den un lector susceptible, asociaciónnan cu mester ta nací di un emoción íntimo y sincero den alma di esun cu a scirbié. Íntimo y sincero, cu acento riba e último, pasobra sin sinceridad y su forza di palabra den poemanan manera ‘Stuwmeer’, ‘Dit gaat niemand aan’, ‘Konfrijarie” y diferente di esnan mas cortico, ‘manera por ehemplo ‘Herinnering’ (Recuerdo), cu traducí na Papiamentu ta bisa:

[Wanneer gij ooit bemind hebt
en verloren
vergeet die ene stonde niet
van pril beginnen.]

Si b’a yega di stima
y perde bo amor
corda esun instante ei
di un principio hubenil.

E estilo di e poemanan den *Kans op Onweer* ta den e llamado forma experimental cu awe ’n día tanto poeta moderno ta abrasá, un estilo cu den man di un poeta di caliber por ser hibá na tal altura cu e idioma ta para bira un instrumento personal y propio, pero un estilo tambe cu pa vía di e libertad cu e ta ofrecé den sentido di tur-tur-cos-ta-permití, ta habri paso pa hopi charlatan cu sinti nan llama pa hunga papel di poeta. Como consecuencia di e estilo experimental aki, Verlooghen su poemanan tin e ritmo liber, nan no ta contené casi ningun puntuación y e poeta no ta kibra cabez cu rima clásico. Si den lesamento esaki hopi biaha ta un estorbo, toch den diferente di su poemanan esaki ta yuda duna nan un forza sugestivo cu quizás lo no a ser alcansá di un otro manera. Sinembargo tin biaha esaki ta bai a costo di contenido humano dje poema.

Nos lo kier terminá e relato chikito aki, traduciendo e quatrain ‘Vlucht’ (Huída), cu ta un poema puro y sutil:

[Wanneer gij aanraakt
en snel henen gaat
vergeet de vlam niet
die gij hebt ontstoken.]

Si bo mishi
y sigui bai lihé
no lubidá e llama
cu b’a laga ‘tras.

Cu *Kans op Onweer* Corly Verlooghen a ‘mishi’ cu literatura y awor ta siqui bai dilante, lagando atras un llama chikito, cu nos ta spera den añanan venidero lo crece bira un ardiente antorcha den bida cultural di su país y den mundo literario di habla ulandes.

La Prensa, 13 juni 1960

appendix 3.

E CLABU

Un cuenta tipico Antillano

Cola Debrot

Henter mi bida má hayami den un relacion especial cu e isla caminda m'a nace; semper mi ta bay fo'i djé, pero semper mi ta regresá. Semper qu mi regresá, ta e mes cantica durante e promé dianan: tristesa pa esnan qu mi no ta bolbe topa y e legria di bolbe weita e amigunan qu ta buscami or qu mi ta bolbe contra cu nan pa casualidad.

Algun día pasá net mi tabata bay pasa brug den direcion di Punda, ora m'a weita Leondias S. Ta yega cerca, kende tabata camna den direccion contrario.

'Leondias,' m'a grit'e, 'Leonidas ...'

El a keda para, el a leun contra baranda di brug pa warda te ora ma yega cerca djé.

'Leonidas,' m'a ripití, sin ripará mes qu casi el a zak den otro bao di forsa di mi braza, 'com ta bay cu bo, bru?'

'Wel,' el a contestami, 'mi ta contentuqu bo ta cumindámi asina cariaosamente. Mi ta contentu tambe qu bo ta muestra bon. Casi-casi lo mi ke advertibo: bo n'birá muchu gordo?'

'Por ta, Leonidas. Pero com ta bay cu bo, bru. Com cos ta bay?'

'Wel,' asina el a bolbe contestá, 'cu mi cos ta bay malu mes! Tres luna pasá mi tata a muri, lagando atras un catidad enorme di debe.'

'Esey ta mashá deplorable.'

'Mi mama ta drumi malu na hospital cu de water.'

'Na hospital Santa Elisabeth?'

'M'a perde mi job. Pa motibo di un palabra imprudente, lo bo comprendemi.'

'Ta kico b'a bisa anto, homber? [Je bent toch niet krankzinnig geworden?]

'[Mijn kinderen sterven van de honger] y mi casá ta sucumbiendo bao di su tristesa.'

'Pero lo bo por haya algun hende qu lo por yudabo!'

'Henter dia mi ta camna rond pa mi busca trabao. Mi no ta pone exigencianan haltu mas. Mi ta dispuesto di haci kico qu ta.'

'Bo no mester papia asina, Leonidas.'

'Pa colmo, mi sapatunan ta cuminsá pidi pordon!'

'Kico bo ta bisa awor?'

'Un clabu ta molestiámi y cada bez e clabu aki ta penetra mas y mas den mi carni. Unicamente lo por comprende un cos asina, ora bo por papia riba djé pa experiencia.'

'No tumami na malu, Leonidas, semper bo tabatin inclinacion pa exagerá. Ta terrible, pero bo n'ta exagerando awor?'

'Mi sa, semper mi tabatin e inclinacion ey, Pero e bez aki si, mi no ta exagerando. Ta hechonan tal cual.'

Pa promé biaha m'a observ'ele bon. Leonidas tabatin mal semblante, su cabeinan a bira blancu. Su popchi di wowo a perde su lustro y su pañanan tabata slons na su curpa y nan tabata grandi p'é. M'a incliná mi cabes, desalentá pero cu

respet ante tantu calamidad y involutariamente a conmovemi e estado den cual m'a ripará su sapatunan tabata; e hielchinan y e puntanan di su sapatu tabata gastá.

'Tende aki,' m'a bis'ele porfin pasobra mi no sa kico bisa, 'di e clabu nos por librabo, a lo menos. Aki cerca mi conocé un sapaté un bon sapaté. Mi conoc'ele desde mi infancia. Mi proposicion tabatin un efecto robes. Den su wowonan a aparecé un expresion di un bestia exitá, tabata parce qu spantu a cohe su culpa. Mi no tabata sa com mi mester a interpretá su reaccion repentino y inmediatamente m'a agregó: 'no preocupabo, lo mi paga e sapaté pa su trabao. E gastonan no por ta asina exorbitante!'

'Tendemi,' el a contestá cu un decision di un homber qu a logra dominá un gran emocion, 'lo mi confiabo algu, pero no conta ningun hende.'

'Ta bon, Leonidas, lo mi no conta ningun hende.'

'Ora mi yega cas, mi ta cera mi wowonan un ratu pa tur e calamidadnan qu ami y mi famia ta sufriendo. Mi wowonan espiritual, esey lo bo comprendé.'

'Si, Leonidas, esey mi ta comprendé, bo wowonan espiritual.'

'Mi ta bay sinta den mi stoel di zoya bieuw. E stoel aki a sirbi hopi generacion caba. Su riet a haya un coló bruin caba. Bo conoc'ele, mi amigu ...!'

'Mi ta comprendébo, anto bo ta sinti qu bo por drenta sosiego.'

'Si, y ora mi ta drenta sosiegu asina, mi ta kita mi sapatu y pa algun momento mi ta sintimi librá di tur sorto di doló. Mi ta kere qu bo no ta comprendemi.'

'Splicabo mihó, Leonidas.'

'Wel, si mi no tabatin e clabu ey anto nunca lo mi no por gosa algun momento di un felicidad puru...'

Mi no sa com lo mi por a tuma despedida di Leonidas, despues di a tende tal cuenta, si no tabata pasobra circunstancianan a yudami. Nan a hisa e bandra blauw pa brug habri. Hende y autonan a cuminsá pura. Nos a duna otro man varios bez. Nos a expresá nos mihó deseonan. M'a dese'ele qu pronto cosnan lo cambia favorablemente p'é y é tambe a deseami exito den perspectivanan di mi ocupacionnan.

M'a keda mir'é, mientras é tabata sigui su caminda di cruz cu dificultad. Mi ta teme, qu é lo pertenecé proximo bez na esnan qu lo mi no topa mas. Lo e bira miembro di e club invisible di ausentenan: e muhé bunita y jong, cu kende mi tabatin un combersacion den limitenan di decencia, sin a traspasá e limitenan aki ni sikiera cu un stap; e idealista desekilibrá qu a bandoná su seguridad di bida pa pincipionan moral; e parandero agitá, qu tabata carecé di e disciplina necesario y qu a sucumbí debido un atake den 'un noche di ronda'. Y asina tin hopi otro mas qu a lamnta bela bay of qu a keda simplemente trasladá. Bida no tin semper colo di rosa, pa hopi hende e ta hasta dificil pa carga.

Algun encuentro nos por bandoná fo'i nos memoria. Mi no sa si mi mester hari of mi mester yora ora mi recordá e clabu di mi amigu Leonidas.

Traducí pa Edgardo Diaz L.

In: *Nos Lucha (Organo di Partido Nacional di Pueblo)*, jaargang vii, no. 172; 20 Februari 1954; vertaling van het verhaal 'De spijker', oorspronkelijk verschenen in *Het Parool*, 7 maart 1954, in *De Vlaamse Gids*, jrg. XXXVIII (1954), en in *Antilliaanse Cahiers*, jrg. 3, nr. 3 (1959), pp. 31-4; eveneens in: Cola Debrot, *Verzameld werk; Deel 3, Verhalen*. (red. P.H. Dubois). pp. 233-6. Amsterdam: Meulenhoff, 1986.